SZÍNHÁZ

AZ ÁLMOK HÁZA

BEMUTATÓ MAROSVÁSÁRHELYEN

Petru Vintilă első (hét évvel ezelőtt írt) színdarabjának eredeti címe: **„Casa care a fugit prin uşă"** s ennek legkínálkozóbb fordítása a **„kiment a ház az ablakon"** lett volna; ez azonban az eredeti szándékához képest túl groteszk lenne, viszont **Az álmok háza** egy kissé a lírizálás irányába tolja el a hangulatot. S felerősíti a csehovi-gorkiji reminiszcenciákat. A dráma alaphelyzete a nézők többsége által oly jól ismert „kispolgár-drámáké": a vénülő lány egyre kétségbeesettebben vágyódik társ után; a nagy fiú az egyetem bezárása miatt kényszervakáción van, tengleng, pár lejnyi értékben csór és pumpol otthonról; a művelt gimnáziumi tanár-apát is kényszernyugdíjba küldik; az ötven éve nyomorék nyugdíjas nagyapa fösvény, és cölönk a többiek életén, nem iratja házát unokájára s ezért az ifjúpópa kérő visszatáncol a házasságtól; és filozófiai-erkölcsi kiutat egyaránt csak **a kívülről** jövő forradalmár mutathat annak, aki képes még tovább lépni. A szerző a sokak — és nagyok — által is feldolgozott témakomplexust erős helyi és korszínezettel szövi át; a cselekmény Karánsebesen játszódik a 30-as évek elején, Grivicával egyidőben s a családtagok közt nemcsak ellentéteket lát, de egy nagyon mély, erősen ható, sajátságos érzelmi összeszövődést és szolidaritást is, ami az ismert változatokkal szemben más alaptónusra helyezi az egész képletet, autentikussá teszi az alakokat és problémáikat.

Amint a fordító, Jánosházy György írja a műsorfüzetben: „Petru Vintilă azt a társadalmi légkört jeleníti meg... amely a két háború közötti esztendők román társadalmának egy jelentős rétegét, a kispolgári értelmiséget politikailag és lelkileg előkészítette a köztársaságot megteremtő felszabadulásra... Nem véletlenül: a dolgok logikájának ereje folytán toppan be a széthulló kispolgári család tagjai közé az Ismeretlen, az üldözött pártmunkás, hogy a reménytelenül hervadozó lányt egy váratlan szerelem csodájával, a céltalanul tébláboló, cinizmusba menekülő fiút a maga áldozatos példájával emberi rendeltetésének forradalmi tudatára ébressze."

E dráma a maga egyszerű, néha túlságosan egyszerű eszközeivel csak vázlatot, keretet rajzol, lehetőséget kínál az alakok és a történet élővé építéséhez, és mert annyiszor láttuk az ilyen témák gazdagabban megírt változatainak is nehézkes, sőt ólmos színpadi kivitelezését, most annál inkább méltányolhatjuk, hogy a vásárhelyi színház magyar tagozatának előadásában vonzóvá, izgalmassá vált a történet és a téma.

Harag György rendezői intelligenciája már a megoldások legkülsőbb rétegében is utat nyitott a sikernek, amikor a „sivár kilátástalanság", a „fojtogató légkör" érzékeltetéséhez is erélyes játéktempót szabott meg, feltartóztathatatlanul haladó ritmust, s az ilyenkor oly szokásos nagy hallgatásokat, elnyújtásokat, kitartásokat, lebénított időt — a megannyi kínálkozó sablont — messzire elkerülte. Például az aggastyán erőtlen s mégis szapora totyogásának kipikoppja jobban megértette a kísérteties hallgatásokat, mint a sötétben való tapogatózást, s ugyanakkor színészileg is tartalmas játékokra adott kifutási lehetőséget. Ez az előadásmenet — ahol az állóvizet is vibráló hullámgyűrűkkel ábrázolták — végig azonos feszültségbe kapcsolva tartotta együtt a szereplőket és úgy adott lehetőséget a nagy egyéni „számokra", hogy közben senki és semmi sem halványodott jelentéktelenné az előadásban. Egyszóval — hézagtalan előadás.

Gyarmati István: kiszolgáltatott, de ravasz és önző öregembert, egy kárpáló zsarnokocskát játszik, úgy, hogy az ellenszenves emberi és osztályvonások mellett is marad az összképben valami a **„nagyapóság"** mivoltának érzelmes, kedélyes tartalmából s bármennyire is nevetségessé tette a figurát, annyira azért megfékezte — s a kitörő hahotára folyton kész közönségét is, — hogy a legmulatságosabb pillanatoknál sem csaphatott át a drámai légkör bohózataiba. Kevesebb fegyelemmel és kevesebb humorérzékkel ezt sok más színész megtette volna e szerepben.

Anatol Constantin: a személyi méltóságát a szellemi munkás rangjával együtt óvó tanárember az ő tömör ábrázolásában **szenvedés, intelligencia és fegyelem** ötvözete. Ugyanolyan szolid pillére az előadásnak, mint **Szamossy Kornélia** Anyája, aki a fájdalmasan reménykedő és le-lemondó, a gyerekei és életeszményeinek csődje közt őrlődő anyai igyekvések rajzában elmegy egészen a naturalizmus széléig a hitelesség kedvéért, anélkül, hogy végül is naturalista lenne.

Illyés Kinga: azt könnyű volt sok eddigi, hasonló problémájú alakításának az ismeretében elképzelni, hogy a vénülő lány lappangó apátiáját és ki-kitörő hisztériáit, hangulatváltásait s a végletes pillanatok — mint például egy öngyilkossági kísérlet — torkotszorító rettenetét sokkoló erővel fogja megjátszani, de így is meglepetés volt az, hogy az érzelmesebb jelenetekben milyen szemérmes, mégis benső és felfűtött lírával is tudott őszinte lenni.

Ferenczy Csongor: a fenegyerekeskedő, a züllés tátongó örvényei közt szlalomozó, de „csupaszív" fiatal ember szerepe nemcsak hálás divertimentókra kínált lehetőséget; de tele is volt a sablon rejtett aknáival. Ferenczy Csongor, amilyen sodróan elbűvölő kópé, majd magára eszmélő férfiú tudott lenni, épp olyan könnyedséggel lépte át az aknákat is, (kivéve az előadás első felének több jelenetét, amikor nehány kifakadása vagy felcsattanása eléggé „a szokásos" volt).

Ferenczy István: „az ismeretlen" az üldözött illegalista, akinek úgy kell a félreértés látszatát egy ideig őrizni, hogy a lelepleződés, akármilyen tragikus, ne legyen lehangoló, hihetetlenül nehéz szerep. Többek közt még azért is, mert könnyen magára vonhatja az évtizedekkel előbb már zajlott „pozitív hős" viták ilyen vagy olyanirányú egyoldalú túlzásait. S Ferenczynek mégis sikerült, hogy úgy legyen eszményített, hogy ugyanakkor mégse legyen „idealizált". A forradalmár konok feszültségét, örökös harcias készenlétét úgy idézte, hogy az „értelmiségi benyomást keltő" alakban a munkásember mély, népies ízű természetességét is megzendítette. Pátosz és póz nélkül sikerült fennköltnek, súlyos személyiséget hordozónak látszania.

És két kis epizódban: **Bálint Márta;** ahogy az úrhatnám, hivalkodásra és romlottságra egyaránt pályázó gazdag menyasszonyt megformálta, az egyszeriben kíváncsivá tett: miért láttuk oly ritkán, s mit művelhetett évekig a szatmári társulatnál, hogy neve nem vált nagyobb szerepekkel is ismertebbé? — **Brătescu János:** évekkel ezelőtt emlékeztünk rá Sepsiszentgyörgyről egy nagyon markáns kalózvezér alakításban, aztán hosszú esztendőkre eltűnt a színpadról. Most a finomkodó, de hidegen számító nyájas ifjú pópában nagyon szuggesztív, egy kissé félelmetes is volt. Jósolgatási szándék nélkül: mindkettőjükkel nyert a vásárhelyi együttes, hogy soraiba fogadta.

Kölönte Zsolt díszletei: egymáshoz tolt sok szekrény, ócska kanapé, kredenc, újságkötegekkel, könyvekkel, három cserépkályhával; a Kultúrpalota hirhedten szűk színpadán a kispolgári életforma egész nagy labirintusát megteremtette, úgy, hogy egyben a játéktér is áttekinthető és tagolt volt.

A hazai magyar színházak utóbbi bemutatóiról szólva: ezen éreztük először ebben az évadban igazán színházban magunkat.

Szőcs István